

szempontjaival különben teljesen egyetérthetünk, a szocialista erkölcsi kódex se látja azokat másként.

A *kilencdik*, a *Zárófejezet* — rengeteg ismétléssel — összefoglalja a kísérletet és a szerző szempontjait. Hangsúlyozza a vizsgálat nehézségeit, a részt vett alanyok jórészt nehéz szociális körülményeit, a helyi lehetőségek és körülmények, valamint a türelem és megértés fontosságát a vizsgáló, tanácsadó részéről. A tanácsadó munka sikerének három szükséges feltételét jelöli meg. 1) Az ifjúságnak el kell fogadnia a tanácsadót bizalmasul (acceptability). 2) A családlátogatások jó szervezése az iskolai és a társas életben felszínre sem bukkanó lényeges körülményeket, adatokat tár fel, sokszor komoly konfliktusokat, esetleg tragédiákat segít megelőzni. 3) Lényeges szempont a kapcsolatok fenntartása az ifjakkal az iskola elhagyása és a munkába állás után is, elősegítendő az új környezetbe való beilleszkedést, figyelve a nehézségeket, az esetleges pályaválasztást, támogatva a végleges hivatás megtalálását. Szerencsére a szerző szerint a kísérleti alanyoknak kb. csak 15%-ánál merültek fel ténylegesen súlyos élet-problémák. Újból hangsúlyozza, hogy a tanácsadó itt is csak rámutat a helyes útra, csak irányítja és szuggerralja az ifjak önállóan átgondolandó és végrehajtandó döntéseit.

Végül megpróbálja tisztázni kapcsolatait a már meglévő, kiépített és működő országos tanácsadó hálózat munkájával. A könyv olvasója erre végig kíváncsi lehetett, hiszen két jó összefoglaló munka (Counselling services for young people és Counselling in schools, London, 1967) áttekintő képet ad ennek a hálózatnak egész szervezetéről és munkájáról. A szerző ezt jórészt túl akadémikusnak vagy puritánnak ítéli. Saját értékét viszont abban véli látni, hogy ezeket kiegészítve, életszerű eredményeket gyűjtött össze kísérletével. Ennyit csakugyan engedményezhetünk neki, fenntartva az ismétléseiről, naivitásairól, egyenlenségeiről mondott véleményünket.

HODINKA LÁSZLÓ

F. LONGAUD TANKÖNYVEI

A francia állampolgári nevelés anyaga és szemlélete

Számos ok miatt érdemes és tanulságos közelebről is megismerni a francia állampolgári nevelés anyagát és feldolgozási módszereit. A különböző tankönyvek között mind a didaktikai fel fogás, mind a tartalom szempontjából igen értékesek F. LONGAUD széles körben ismert művei.

Ezek a kézikönyvek és a két alsó középiskolai osztály számára ugyancsak LONGAUD által készített munkafüzetek (Cahier d' instruction civique) teljes képet adnak a francia állampolgári nevelés anyagáról, szemléletéről és a didaktikai feldolgozásra vonatkozó modern elgondolásokról. Valamennyi tankönyv és munkafüzet a jól ismert *Hachette* kiadóvállalat gondozásában jelent meg 1968-ban, ill. 1969-ben.

A tankönyvek részletes ismertetése előtt szükségesnek látszik a francia középfokú oktatás szervezetének rövid áttekintése. Franciaországban a középfokú oktatás 7 évig tart. A középiskola 2 ciklusra tagozódik. Az alsó tagozat 4 éves; a hatodik osztállyal kezdődik, 11 éves korral, magában foglalva a 6., 5., 4., és 3. osztályokat. A felső tagozat 3 éves; itt a második, az első és a befejező osztályban tanulnak a 15—17-éves fiatalok. A befejező osztály sikeres elvégzése után tehetnek érettségi vizsgát, mely az egyetemi felvételhez szükséges.

Az állampolgári ismeretek (*Instruction civique*) anyaga minden középiskolai osztályban kötelező, éspedig heti 1/2 órában, részint a történelem vagy földrajz együttes óraszámához kapcsolva, részint mint önálló tantárgy. Ez, az előírás szerint, egy-egy osztályban évi 16 óra időkeretet jelent.

A LONGAUD-féle tankönyvek természetesen a fenti adottságoknak megfelelően készültek. Tartalmilag és didaktikailag egyaránt megfelelnek a nemzetközi vonatkozásban is mindig elismert francia tankönyvirodalom legjobb hagyományainak. Az oktatási anyag összeállítása, szemlélete és a feldolgozás didaktikai koncepciója különösképpen figyelemre méltó. Az életkori sajátosságoknak megfelelően kiválasztott anyagrészek elsajátításában a tanulók a lehetőség szerint mindig a konkrét, mindenki által tapasztalható tényekből kiindulva jutnak el az általánosításhoz, az öntevékenység logikailag jól megalapozott és módszertanilag könnyen alkalmazható eljárásaival.

Ebből a szempontból is érdemes röviden áttekinteni az egyes osztályok anyagát. A 6. osztályban a 11 éves tanulók községük vagy városuk földrajzi és történelmi fejlődésével, a község közigazgatási, művelődési és egészségügyi helyzetével, és az ezzel összefüggő, mindennapi kérdésekkel foglalkoznak. A 15 leckeegységre osztott ismeretanyag számozott pontokba foglalt részeivel és a lekek végén 2—3 soros összefoglalással ellátva, az ismeretek közé iktatott kérdések tartalmaz, melyekre a tanulónak írásban kell válaszolnia. A kérdések hol alkalmazási, hol összefoglaló jellegűek, s minden tanulót önálló írásbeli tevékenységekre készítetnek, mind az oktatási óráin, mind azon kívül. A színes betűkkel szedett kérdések után üresen hagyott vonalak és az

ezekre adható tanulói válaszok terjedelme nem egy esetben az egész leckeanyag 50%-át teszi ki. Így a tanulók aktivitása messzemenően biztosítva van. Ugyanezt a célt szolgálják a munkafüzet azon részei, ahová a kérdések alapján a tanulók térképrajzaikat rajzolják. LONGAUD MEAUX község térképét, kataszterét, fekvését, időjárás- és esőtáblázatát közli mintául. Ennek alapján a tanulók saját községükről készítik el a hasonló rajzokat a munkafüzet e célra kijelölt lapjain. A község lakóinak közös ügyeit, érdekeit az iskolai osztály tanulóinak közös érdekeiből és munkájukból kiindulva magyarázza meg. A munkafüzet kérdéseire a tanulóknak olyan válaszokat kell adniok, amelyek feltűntetik községük természetes és mesterséges határait, az iskola helyét a község térképén, a község közelében levő hegyeket, völgyeket, szomszédos községeket, folyókat, vagy tengerpartot, az esős, fagyos és napsütéses napok évi számát, a község történelmi fejlődésének a lakosság életmódjával, termelési viszonyaival, s jelenlegi anyagi helyzetével kapcsolatos legfontosabb adatait. A tanulók válaszaikban jellemzik a polgármestert, leírják a községi tanács megválasztását, megnevezik a tanács tagjait, a községi tisztviselőket, az iskolák ügyeivel foglalkozó tanácsot, feltűntetik a tisztviselők és polgármester fogadó óráit stb. Hasonló kérdésekre ismertetik a községi anyakönyvet, az anyakönyvi kivonatok formáját, tartalmát, fontosságát, a község tisztaságára, a közlekedésre vonatkozó szabályokat, az iskolákat és más kulturális intézményeket, a betegségek és elemi csapások elleni védekezést. Az állampolgári nevelés anyagának ilyen feldolgozása a 11 éves falusi és városi tanulóknak rendkívül szemléletes és életteljessé teszi az állandó alkalmazzással összekötött ismeretszerzést, aminek értékét, a mindennapi életben való hasznosságát állandóan tapasztalhatják.

Ugyanez a szemlélet érvényesül a következő (ötödik) osztály állampolgári ismeretanyagának feldolgozásában is. Az anyag terjedelme, felosztása majdnem teljesen azonos az előző osztállyal: mindkét osztályban azonos nagyságú munkafüzet, 63 oldalnyi terjedelem, 15 lecke, rövid, számozott anyagrészek, közbeiktatott kérdésekkel, néhány soros óravégi összefoglalással, sok térképpel, táblázatokkal és a kérdések után üresen hagyott részekkel, melyek néhol egész oldalakat tesznek ki. A tanulók válaszaikban a községet magában foglaló vármegyére, mint nagyobb közigazgatási egységre vonatkozó legfontosabb állampolgári ismeretanyagot dolgozzák fel. Így részletesen megismerik vármegyéjük kialakulását, domborzati viszonyait, éghajlatát, lakosságát, ennek megélhetési viszonyait, közigazgatási hatóságait, ezek megválasztását, az igazságszolgáltatás, közlekedés, közköztartás, postai szervezet és adózás megegyő vonatkozásait. Az adatok legnagyobb részét a tanulók maguk gyűjtik össze iskolán kívüli tevékenységgel, tanácsi útmutatás és a munkafüzetben megadott példák szerint. A szerző a megyék kialakulását *L'Aisne*, domborzatát *L'Aude*, éghajlatát *Calvados* megye példájával mutatja be. A tömören kidolgozott és számos rajzzal, táblázattal, térképpel illusztrált ismeretanyag feldolgozásának módja mintául szolgál a tanulóknak saját megyéjük ismeretanyagának hasonló feldolgozásához. Előttük áll a minta a munkafüzetben; a kérdések a mintaanyaghoz ösztönzik a tanulókat saját megyéjük ismeretanyagának önálló összeállítására. Az 5. lecke pl. Aude megye lakosságának adatait közli egy térképpel, két táblázattal és két rajzzal. A térkép a megye lakosságának km²-szerinti sűrűségét mutatja be, míg a táblázatok az 1800 óta tapasztalt népszaporulat adatait ábrázolják. A 7 pontba foglalt ismeretanyaghoz a következő kérdések kapcsolódnak: „Tanulmányozzátok hasonlóképpen megyétek lakosságát; rajzoljatok térképeket és vázlatokat, a lakosság megoszlására, sűrűségére, a népszaporulatra, a falusi és városi lakosság megoszlására vonatkozó rövid magyarázatokkal.” Az önálló ismeretszerzés e módjával a lehetőség szerint biztosítani akarja a tanulókat „a kutatás boldog izgalmát és a felfedezés tartós örömetét”. Ugyanakkor reméli, hogy e kutatások és a munkafüzet tartalmának kidolgozása által a tanuló érdeklődése növekedik megyéje iránt. Szokásává lesz az őt körülvevő környezet tanulmányozása, ami lassanként annak megértésére vezet. „Ilyenformán, — állapítja meg LONGAUD — nemcsak a nemzeti élet lényeges keretének, vármegyéjének intézményeit ismeri meg, hanem ő maga is hozzájárul saját társadalmi ösztönének felébredéséhez és állampolgári képzésének kezdetéhez.”

A negyedik osztálytól kezdve a középiskola befejező osztályáig (4. 3. 2. 1.) az oktatási anyagot már nem munkafüzetekben, hanem szabályos tankönyvekben foglalja össze a szerző. A könyvek terjedelme néhány oldalas eltéréssel 7 ívre rúg. Bevezetésük nem az előző osztályokban használt módszerek elhagyását jelenti, hanem azoknak a tartalomhoz és a tanulók életkori sajátosságaihoz való alkalmazását. Így a *negyedik és harmadik osztályban* a tanulók az oktatási anyag kérdéseit csoportmunkában dolgozzák fel. LONGAUD meggyőződése szerint a 13—14 éves tanulók eleven kíváncsiságú, termékeny képzelőerővel és gyors felfogóképességgel rendelkező gyermekek, akik éppen ezért a csoportmunkának szívvel-lélekkel áll tudják adni magukat. A tanterv alapján csoportmunkában dolgozzák fel a víz- a tej- a kenyér- és húsellátás helyzetét, a gáz- és villanyszolgáltatást, a posta, telefon, televízió és vasút működését, valamint a helység egészségügyi és oktatási intézményeit. Ezeket a témákat a tankönyvben javasolt kutatási tervek mintája szerint dolgozzák fel a tanulók olyan módon, hogy „minden adatgyűjtés több hétig tarthat és esetenként valóságos monográfia születésére vezethet”. Mivel a témák a mindennapi élet legfontosabb feltételeit tárgyalják (kenyér, víz, gáz stb.) a tanulók életteljes, konkrét for-

mában értik meg azt a gazdasági és társadalmi közösséget, melyben élnek, s amely — LONGAUD szavaival élve — „annál jobb életkörülményeket biztosít nekik, minél szilárdabban meg van szervezve. Ugyanakkor tudatossá válnak előtűnik azok az összetartó szálak, melyek egy város, vidék vagy egy nemzet lakosai között vannak”. A tanulók munkájához a tankönyv sok segítséget ad: összefoglaló kérdéseket, rajzokat, gyakorlati tanácsokat, szakirodalmi jegyzéket stb. A tanárok a könyvben szereplő témák közül szabadon válogathatnak, vagy a helyi adottságoknak megfelelően más témákkal cserélhetik fel azokat.

A 3. osztály anyaga az ország kormányzása, a minisztériumok szervezete, működése, a demográfiai helyzet, továbbá az 1945 után keletkezett nagyobb létesítmények tanulmányozása. Az anyag feldolgozása itt is csoportmunkával történik. A 15 éves tanulóknak meg kell érezniük, hogy a Párizsban működő minisztériumok közigazgatási tevékenysége őket magukat is személyesen érinti. Tanáraikat a párizsi nemzetnevelési miniszter nevezi ki vagy helyezi át; oktatási anyagukat is ő írja elő. LONGAUD fel akarja vértetni a tanulókat azzal az előítélettel szemben, mely az egész közigazgatást haszontalan bürokráciának tekinti. Az összefüggéseiben folyton növekvő állami feladatok terjedelme sokoldalú közigazgatási szervezetet igényel. Szükséges, hogy ezt a tanulók jobban megismerjék, mert így jobban megértik és később képesek lesznek hatékonyan közreműködni annak megjavításában vagy átalakításában.

Az anyag feldolgozását itt is vázlatok, irányító kérdések, kutatási témák, felhasználható könyv- és tanulmányjegyzékek, fényképek segítik elő. Ezek mind kitűnő didaktikai érzékről tanúskodnak. A tan- és szakfelügyelők hatáskörére vonatkozó ismeretanyagot pl. a tanuló által is tapasztalt felügyelői látogatások tényéből vezetik le, ilyen induktív módon jutnak el a tanulók a legfontosabb közigazgatási és államszervezeti fogalmak önálló megfogalmazásához. E fogalmak meghatározása külön javasolt írásbeli feladat témája is az első, csoportmunkában feldolgozott kérdéshez kapcsolva. A feladat érdekes kérdései: 1. Határozzátok meg e fogalmakat: miniszter, minisztérium, közigazgatás, tisztviselő. 2. Mi a központosított állam legfeltűnőbb szimbóluma egy megye székhelyén? 3. Keressétek ki, milyen központosított és szövetségi államok vannak Európában? 4. Állapítsátok meg, milyen előnyei és hátrányai vannak a központosított és szövetségi államszervezetnek?

A Nemzetnevelési Minisztérium szervezetének és működésének feldolgozása után tárgyalja a szerző a Közegészségügy, Igazságügy, Belügy, Külgügy, Nemzetvédelmi és Pénzügyminisztérium szervezetét. A feldolgozás módja azonos az előbb ismertetett eljárással: csoportmunka, indukció, a konkrét tényezőktől az absztrakt meghatározásig vezető, önálló munka.

A tankönyv második részében a szerző a francia népmozgalom fejlődését, az Orly melletti repülőteret, a Le Havre-i kikötőt, a Dél-Franciaországban létesített új erőműveket és az e területen lezajlott mezőgazdasági termelés forradalmi átalakulását ismerteti. Rendkívül szemléletesen összeállított, logikus és tömör összefoglalás ez, amiből megkapóan tűnik ki az erőfeszítés, melyet Franciaország a gazdasági újjáépítés területén a II. világháború után kifejtett. A könyv szükségképpen csak néhány ilyen létesítmény bemutatására szorítkozik, terjedelem hiányában nem törekedve teljességre, de a tanári kezdeményezés tág teret kap más olyan teljesítmény feldolgozására, mely a tanulók lakóhelyén vagy ahhoz közel tanulmányozható.

A középiskola három felső osztálya számára írott kézikönyvek anyaga eltér az előző osztályokétól. A 15—17 éves tanulók életkori sajátosságai alkalmasabbak lévén az elvont fogalmak megértésére, ezekben az osztályokban a tanulók lényegesen nehezebb oktatási anyagot kapnak. Így a 15 évesek (második osztály) a szabadság és demokrácia történelmi fejlődését, fogalmának alakulását, valamint a francia alkotmányt, a 16 évesek (első osztály) Franciaország nemzetközi szerepét, különféle nemzetközi szervezetekhez fűződő kapcsolatait, a befejező osztály tanulói pedig Franciaország gazdasági és társadalmi szervezetét tanulmányozzák. Az egyes fejezetek anyaga tömören és világosan fogalmazott ismereteket tartalmaz, melyekben minden szónak minden kifejezésnek pontos, gyakran jogi formákba öltöztetett értelme van. Az önálló tanulmányozást a fejezetek végén közölt, elemzésre szánt dokumentum — szövegek, tanulmányozandó kérdések, gyakorlati tanácsok, s végül a felhasználható szakkönyvek jegyzéke segíti. A történelmi és nemzetközi jogi ismeretanyag tudományossága és a szakmai tájékozottság biztosítása érdekében LONGAUD a második és első osztályok tankönyveinek anyagát társszerzők bevonásával állította össze. A 2. osztályos tankönyv társszerzője F. BORELLA, a Nancy-i egyetem Jog- és Közgazdaságtudományi karának professzora, míg az első osztály számára készült tankönyv nemzetközi kapcsolatokat tárgyaló anyaga V. BRUNSVICK, a francia Unesco Bizottság főtitikára tollából került ki.

A 2. és 1. osztály anyaga rendkívüli érdeklődésre tarthat számot mind az érdekelt tanulóknál, mind a szakmabelieknél. A 16 éves másodikos tanulók — történelmi ismereteiket felidézve — végigmegmennek a szabadság és demokrácia történelmi fejlődésének szakaszain, a görög demokráciától a szocialista demokrácia megvalósulásáig. A kilenc leckére osztott ismeretanyag egyharmada a francia demokratikus fejlődést ismerteti, központban a francia forradalom kezdetén megszavazott emberi jogokkal, majd részletesen tárgyalja a demokrácia mai formáit: az angol parlamenti

az amerikai „elnöki”, a svájci „referendum” és a szovjet szocialista demokrácia jellemző vonásait. Egy közbeiktatott fejezet a demokratikus jogokért való állandó küzdelem szükségességével foglalkozik, hangoztatva, hogy „a zsarnokság mindig lehetséges”. Ezért idézi ГОЕТЬЕ ismeretes mondását, mely szerint „a szabadságot és az életet csak az érdemli meg, aki szükség esetén mindennap hajlandó azokért megküzdeni”. Ezzel az idézettel vezeti be az olasz és német fasizmus uralomra jutását, röviden ismertette Mussolini és Hitler rendszerét, a demokratikus szabadságjogok megsemmisítését Olasz- és Németországban.

A demokrácia különféle formáinak bemutatását a francia szabadságfogalom és az ezzel összefüggő alkotmányos szabadságjogok ismertetése előzi meg. A demokratikus rendszerek közül különösen kiemeli a svájci „közvetlen demokrácia” két sajátos jellemvonását: a nép kezdeményező jogát a törvény és alkotmány módosítására, és az ún. referendum jogot. Ezek „Svájcot példamutató demokráciává teszik” — állapítja meg a szerző.

A szovjet demokráciáról szóló fejezet tartalmát és szemléletét az objektivizmus jellemzi. A proletárdiktatúráról és az egyetlen párt szerepéről szovjet vezetők nyilatkozatát idézi. Az alkotmányban biztosított szabadságjogokat felsorolva megállapítja: „Ha tekintetbe vesszük, hogy a demokrácia a népből származik, a nép által és a népért kormányoz, akkor, úgy látszik, a szovjet demokrácia a legautentikusabb”.

A demokráciák ismertetése után kerül sor a francia alkotmány és kormányzati rendszer tárgyalására. A 7 fejezetbe foglalt anyag az alkotmány változásait, a kormány hatalmát, a parlament megválasztását, összetételét, hatáskörét, a politikai pártokat, az alkotmány védelmét és a jövő kilátásait ismerteti, mindenütt utalva az anyag feldolgozásának már említett módszertani lehetőségeire.

A Franciaország és a nemzetközi szervezetek kapcsolataival foglalkozó *első osztályos tankönyv* anyaga az Egyesült Nemzetek Szervezetének ismertetésével kezdődik. Ez első pillanatban eltérésnek látszik az előző kötetek didaktikai koncepciójától, mert ez utóbbi szerint az lett volna logikus, hogy a feldolgozás azzal a közösséggel kezdődjék, mely Franciaországot közvetlen szomszédjaival fűzi össze, ti. az Európa Tanács, vagy a Közös Piac. Ám az eltérést egy reális didaktikai szempont indokolta. Franciaországban ugyanis az iskolai év kezdete összeesik az Egyesült Nemzetek őszi közgyűlésének megnyitásával. A tanároknak, utasítás szerint, okt. 24-én az iskolában meg kell emlékezniük az Egyesült Nemzetek megalakulásáról és jelentőségéről, dec. 10-én pedig megünneplik az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának évfordulóját. Így előnyös az ENSZ és a vele kapcsolatos különleges intézmények októbertől kezdődő tanulmányozása, mert a tanulók számára ez az időpont a nemzetközi aktualitás vonzerejével hat. Az újságok és a rádió által úgyszólván naponként értesülnek a nagy nemzetközi szervezetek munkájáról, s így az okt. 24-i és dec. 10-i iskolai ünnepek már kész keretet találnak és mélyebb visszhangot váltanak ki. A nemzetek igazságosabb és békésebb közösségeinek tanulmányozását a szerzők azért is hasznosnak látják, mert a francia fiatalok energiájukat eredményesen fordíthatják egy jobb és békésebb világrendszer eszméjének szolgálatára. „Hafafiságuk olyan mértékben lesz forróbb és értékesebb, amint a mai világ nagy szükségleteinek megfelelően, a nemzeteket összefogó közösség szellemében kiszélesedik, elmélyül és meggazdagodik” — olvashatjuk érdekes indokolásukat.

Valóban ez a szellem jellemzi a 14 leckére osztott anyagot. Ebből 8 foglalkozik az ENSZ-el, annak előzményeivel, szervezetével, a hozzákapcsolódó különleges intézményekkel: UNESCO, FAO, OMS, stb. Részletes fejezetben tárgyalják a szerzők az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát, melynek teljes szövegét is közlik mellékletben. A 9—14 leckék az ENSZ-től függetlenül létrejött szervezeteket: a Nemzetközi Postauniót, a Nemzetközi Meteorológiai Szervezetet, az Európa Tanácsot, az Euratomot, valamint Franciaország és a volt afrikai francia gyarmatok mai kapcsolatait tárgyalják. Az utolsó lecke néhány francia filozófusnak egy nagyobb európai közösség létrehozására vonatkozó írásából közöl részleteket.

Valamennyi leckéhez dokumentum-szöveg, kutatási és vitatémák, valamint irodalomjegyzék tartozik az előző tankönyvekben már kipróbált módszerek használatának megkönnyítésére. Itt a tanulók egészen önállóan végzik az ismeretszerzést, hiszen már több éves gyakorlatuk van ebben. A szerzők véleménye szerint „a 16—18 éves fiatalok már képesek arra, hogy figyelmesen átolvasva egy tömör és egyszerű tényfeltáró előadást, saját maguk készítsék meg a szükséges ismereteket”. Az ilyen ismeretszerzésre ösztönző olvasmány felbreszti érdeklődésüket a nemzetközi élet iránt, s minden valószínűség szerint szívesen vállalkoznak az ezzel összefüggő kutatásokra, és felvetett kérdések megvitatására.

Miután a tanulók évről évre növekvő önállósággal folytatott ismeretszerzés útján megismerik községük, meggyűjtik és hazájuk politikai-közigazgatási szervezetét, s ezeken belül saját jogait, azoknak a gyakorlatban való érvényesítési lehetőségeit, valamint hazájuk és a külvilág kapcsolatait, a középiskola befejező osztályában (classe terminale) hazájuk gazdasági és társadalmi szervezetét tanulmányozzák. Az erre vonatkozó ismeretanyag, a LONGAUD-féle tankönyvsorozat talán legnehezebben feldolgozható kötete, „Egy modern nemzet gazdasági és társadalmi szerve-

zete" címen jelent meg. A nehézségekkel LONGAUD is tisztában van. Hangsúlyozza, hogy könyve csak „beavatás” akar lenni, mert „a 16—18 éves fiatalok, a felnőttek többségéhez hasonlóan, a politikai gazdaságban analfabéták”. Tankönyvének a lehetőségig leegyszerűsített anyagát alkalmasnak tartja a gazdasági kérdések könyvebb megértésének biztosítására. Az önálló ismeretszerzést itt is minden módon igyekszik megkönnyíteni: a legkülönbözőbb okmányzövegek, vázlatok, térképek, tanulmányozandó fényképfelvételek, elemzésre szánt táblázatok állnak a tanulók rendelkezésére minden tankönyv-fejezet végén. A 15 leckére osztott anyag a pénz szerepét, az infláció és devalváció okait, a bankokat, takarékpénztárakat, a biztosítást, a vállalatokat, szövetkezeteket, a tőzsdét, a szakszervezeti mozgalmat, a társadalombiztosítást, az állami tervezést, a kereskedelmi és fizetési mérleget, és az állami költségvetést tárgyalja. Mindezek a kérdések természetesen a mai polgári társadalomnak megfelelő objektivista szemlélettel szerepelnek a tankönyvben, az osztálycsoportok összefüggéseinek bemutatása és az antagonisták osztályok érdekellentéteinek elemzése nélkül.

Számunkra a LONGAUD-féle tankönyvek több szempontból figyelemre méltóak.

Valamennyi tankönyv és munkafüzet a legmodernebb didaktikai elvek szerint készült. A könyvek belső szerkezetének megfelelően, a legfontosabb didaktikai feladatok megoldásában a tanulói öntevékenység színvonalának szükségképpen évről évre emelkednie kell. Ez az öntevékenység mind az ismeretszerzésben, mind az alkalmazásban döntő szerepet játszik, de a rögzítés és rendszeresítés feladatai is megkapják az őket megillető helyet a tanulók önálló kutató munkájában. „Az önálló kutatás boldog izgalma és a felfedezés tartós öröme” olyan lendületet ad a tanulóknak, amely többségüket átsegíti a különben száraz ismeretanyag elsajátításának nehézségein, a sok utánjárás és hosszabb ideig tartó kutatás gyakori akadályain. Egyidejűleg a csoportmunka rendszeressége megalapozza közösségi tudatukat, közös erőfeszítéseik társadalmi jelentőségét, csökkentve a mindig jelentkező individualizmus veszélyes túlzásait.

Ugyanakkor a LONGAUD-féle tankönyvek elgondolkozató tanulással szolgálnak a mi hazai állampolgári nevelésünk esetleges reformjával kapcsolatban is. A tanterv megfogalmazásához, az oktatási anyag összeállításához és legfőképpen a tankönyvek megírásához e tankönyvekből sok hasznos útmutatást, követésre méltó példát meríthetünk.

BIRÓ SÁNDOR

ANCSEL ÉVA: MŰVÉSZET, KATARZIS, NEVELÉS

Budapest, 1970. Tankönyvkiadó. 95 lap. „A pedagógia időszerű kérdései hazánkban”

A mindennapok nevelési gyakorlata hajlamos a jó nevelőmunkát konfliktus-nélkülinek képzelni. Az összeütközések, viták miatt inkább mentegetőzést hallunk: „Vannak még problémák!”.

Ideál, vágyott cél még sok iskolában és nevelőintézményben a rend, a béke, a nyugalom. Az ilyen törekvések sem kerülhetik el a nevelésben a konfliktusokat, de számukra a gyerekek és felnőttek, a diák és a tanár szembenállása okozza a legtöbb gondot, ez a feszültség pedig a hagyományos, idejétmúlt pedagógusi autoritással nem oldható meg.

E konfliktusból mutat kiutat ANCSEL ÉVA könyve.

A fiatal nemzedék mindenkor funkciója szembenézni a múlttal és a jelennel, a mátt meghaladva a jövőt megalkotni. „... a fiatal nemzedéket fel kell készíteni, mintegy be kell avatni a társadalmi valóság ellentmondásaiba” — ebben látja a szerző a szocialista nevelés legfőbb feladatát. Ismerjék a fiatalok a világot, ahol élnek, melynek ellentmondásainak megoldásában helyt kell állniuk. Alkotó, aktív, harcos társadalmi embereket nem lehet „állóvízben” nevelni.

ANCSEL ÉVA könyvében a katarzist mint a mindennapok jelenségét, mint esztétikai kategóriát, mint művészeti jelenséget és mint nevelési eszközt vizsgálja. Pedagógiai következtetései a komplex, sokoldalú elemzés eredményeként születtek meg.

Bevezetőjében a művészet és a nevelés közös társadalmi funkcióját a művészetek oldaláról vizsgálja. A művészet az élet „megismerésének és megváltoztatásának nélkülözhetetlen, minden viszonyok között nélkülözhetetlen szerve, egyén és emberi nem kapcsolatának közvetítője”. A művészet emberformáló hatása, a katarzis nem csupán esztétikai kategória, az ember, az emberi lét fejlődése is a katarzison keresztül vezet. „Az egyének megtisztulása a forradalmak folyamataiban — hasonlóan a műalkotások hatására létrejövő élményhez — azt jelenti, hogy a partikularitástól tisztulnak meg, generikus lényük szabadul fel, jut érvényre, s válik közvetlenül átélhetővé.” Az emberi teljességre törekvésben, az ember megvalósulásáért való küzdelemben találkozik a művészet és a kommunista pedagógia.